

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเขื่อน้ำ อำเภอบ้านฝือ จังหวัดอุดรธานี

๑. ด้านเกษตรกรรม
๒. ด้านหัตถกรรม
๓. ด้านอุตสาหกรรม
๔. ด้านศิลปกรรม
๕. ด้านการแพทย์แผนไทย
๖. ด้านความเชื่อ ประเพณีและพิธีกรรม

นายธนวัฒน์ โตรณกิจ ให้ข้อมูลทรัพยากรทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา สาขาเกษตรกรรม

นวัตกรรมการปลูกข้าว แบบปักดำต้นเดี่ยว จุดละ ๕ ต้น โดยมีวิธีดังนี้

๑. การคำนวณ จำนวนต้นกล้าเพื่อใช้ในการปักดำ ทำให้ประหยัดต้นกล้า
๒. วัดและทำเส้นในการปักดำ ให้เป็นแถว เว้นระยะห่างระหว่างแถว เพื่อประโยชน์ในการกำจัดวัชพืช และการบำรุงรักษา อีกทั้งมีพื้นที่ให้ต้นกล้าแตกกอ
๓. พบว่า ต้นกล้า ๑ ต้นสามารถแตกกอได้ถึง ๓๒ ต้น เกิดรวงข้าว ๓๒ รวง ข้าวที่ปักดำ ๑ จุด ใช้ต้นกล้า ๕ ต้น ก็จะได้ข้าวทั้งหมด ๑๖๐ รวง

นายธนวัฒน์ โตรณกิจ ให้ข้อมูลทรัพยากรทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม

บ้านดิน ใช้ดินผสมแกลบ น้ำเป็นตัวประสาน เข้าแบบไม้อัดให้เป็นก้อน ตากแดดให้แห้ง แล้วนำมาก่อเป็นกำแพง ใช้เหล็กทำโครงบ้าน และโครงหลังคา ศึกษาการทำจาก youtube ของ อาจารย์ โจน จันได
ข้อดี คือ ประหยัด

นายคำพันธ์ เป้งชัยโม ให้ข้อมูลทรัพยากรทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา สาขาเกษตรกรรม

การปลูกพืชแบบผสมผสาน ได้แก่ ดาวเรือง พุทธา ๓ รส มะม่วง น้อยหน่า มะนาว มัลเบอร์รี่ ใฝ่เลื้อย ใฝ่กิมซุง หมาก

คัดเลือกพืชที่ปลูกง่าย ไม่มีศัตรูพืช ให้ผลผลิตดี ราคาดี เป็นที่ต้องการของตลาด พื้นที่ประมาณ ๖ ไร่ แบ่งพื้นที่ปลูก ดอกดาวเรือง ประมาณ ๑ งาน ปลูกใฝ่เลื้อย ใฝ่กิมซุง มะม่วง ปลูกสลับแถวกับน้อยหน่า พุทธา ๓ รส มัลเบอร์รี่

มีพ่อค้ามารับซื้อที่บ้าน บางครั้งก็นำไปขายเองที่ตลาดนัดต่างๆ ทำให้มีรายได้ตลอดปี

นายสมติ ฐานะพระ และนายสุพรรณ กุมิ ให้ข้อมูลทรัพยากรทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา สาขาการแพทย์แผนไทย

ปราชญ์ชาวบ้าน ทั้ง ๒ ท่าน เป็นผู้มีความรู้ด้านการใช้สมุนไพรพื้นบ้านรักษาอาการต่างๆ ให้กับชาวบ้าน มีภูมิปัญญาการรักษาโดยไม่ใช้ยาปฏิชีวนะ

นายสมติ ฐานะพระ เป็นปราชญ์ที่ชาวบ้านให้ความเคารพนับถือ มีภูมิปัญญาเรื่องการใช้สมุนไพร คาถา รักษาโรค โดยไม่ใช้ยาปฏิชีวนะ มีสูตรยาดังนี้

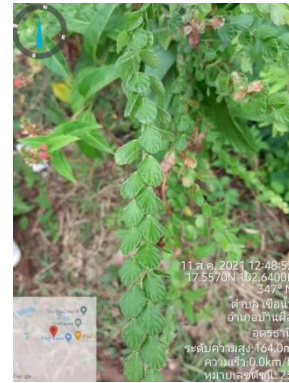

- ๑ สมุนไพรเรียกน้ำนม นำรากต้นน้ำเต้า มาต้มดื่ม สำหรับหญิงคลอดบุตร
- ๒ สมุนไพรแก้ท้องอืด นำรากต้นพังกี มาต้มดื่ม
- ๓ สมุนไพรรักษาฝีในท้อง นำรากต้นไต้ต้น + รากต้นแฮดกวาง + การเป่าคาถา
อิติปิโส rophekwa อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ วิชชาจะระณะสัมปนโน สุคะโต โลกะวิทู อะนุตตะโร ปุริส
สะทัมมะสาระถิ สัตถาเทวะมนุสสานัง พุทโธภะคะวาติ
สวากขาโต rophekwa รัมโม สันทิฎฐิโก อะกาลิโก เอหิปัสสิโก โอปะนะยิโก ปัจจัตตัง เวทิตัพโพ วัณณหิติ
สุปฏิปันโน rophekwa โต สวากะสังโฆ ยะทิทัง จัตตาริ ปุริสะยุคานิ อัญญะ ปุริสะปุคคะลา เอสะ rophekwa
โต สวากะสังโฆ อาหุเนยโย ปาหุเนยโย ทักขิเนยโย อัญชลีกะระนียะ อะนุตตะรัง บุญญักเขตตตัง
โกกัสสาติ
- ๔ สมุนไพรรักษาไฟไหม้ น้ำร้อนลวก ใช้เกลือสินเธาว์ และทองคำ อมอักคี ฤๅษีสมนแล้ว อมท่าแก้ว กูลิ
พุดเป่าไฟเลีย อมสะหะมะเพิก (ทองคำ ๓ จบ) พร้อมกับอมเกลือ ทองครบ ๓ จบ เป่าไปที่บริเวณไฟไหม้
น้ำร้อนลวก
- ๕ สมุนไพรรักษาโรคปากเปื่อย นำรากสะแบงเดี่ยวมาบด (ฝน) ฝุ่น นำไปป้ายปาก
- ๖ เป่าคาถากำจัดผี : รินทะน้ำคำ มะจักวักโต พญาเวสสันโต อัจฉะ วันนาพันเต จำนวน ๗ จบ เป่า
กำจัดสิ่งไม่ดีออกจากตัว

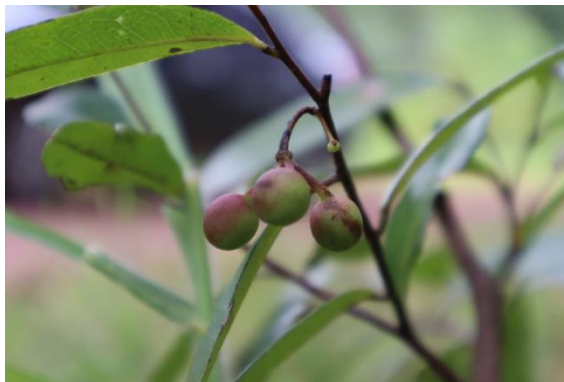
นายสุพรรณ กุมี

- ๑. ใช้รากตากแห้ง ของรากหญ้าคา รากไมยราบ รากพญานง นำมาต้มให้เดือด ใช้ดื่มแก้ปัสสาวะขัดได้
- ๒. ใช้สมุนไพรรากแห้ง ได้แก่ รากโกฐา รากพังคิ ต้นโทงเทง นำมาต้มดื่มแก้โรคกระเพาะอาหาร
- ๓. ใช้สมุนไพรรากสด ได้แก่ รากต้นขี้ตมอญ รากเกี๋ยงคี่น้อย รากพญานง นำมาล้างทำความสะอาด นำมาแช่น้ำดื่ม หรือเซ็ดตัว แก้อาการเป็นไข้ ตัวร้อน

เกี๋ยงคี่น้อย

น้ำเต้าน้อย

โทงเทง

นายกำพล ชุ่มไชยสงค์ ให้ข้อมูลทรัพยากรทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา สาขาอุตสาหกรรมและหัตถกรรม , สาขาศิลปกรรม, สาขาศาสนาและประเพณี

ภูมิปัญญา สาขาหัตถกรรม : ทำไม้กวาดทางมะพร้าว ใช้วัสดุที่มีอยู่ในพื้นที่ หาได้ง่าย นำวัสดุที่ไม่มีมูลค่า มาเพิ่มมูลค่า

วัสดุอุปกรณ์ : ก้านมะพร้าว เหลลาลบย่อยออก และผึ่งแดด ๔๗๐ ก้าน, เชือก, ไม้สำหรับทำด้าม, ลวด ๒๘ ซม., คีมตัดลวด, มีด, ตะปู, ไม้คัดคั้น, ค้อน

วิธีการทำ

๑. นำก้านมะพร้าวที่เหลลาลบและผึ่งแดดให้แห้งสนิทแล้วมัดรวมกันเป็นมัดเล็กประมาณ ๑๖-๑๘ ก้าน ประมาณ ๓๐ มัด
๒. จากนั้นตัดโคนก้านให้เป็นระเบียบเสมอกัน ส่วนไม้ไผ่ (ทำด้าม) ที่เตรียมไว้ให้นำมาตอกตะปูบริเวณปลายไม้ ๖ จุด ครอบ ๑ รอบตอกตะปู ครั้งละ ๒ จุด ตอกให้เหลือหัวตะปูโผล่ไว้ประมาณ ๑ เซนติเมตร และนำเชือกหรือลวดมัดกับหัวตะปูด้วย
๓. เสร็จแล้วให้เอาก้านมะพร้าวที่แบ่งไว้ เป็นมัดๆ มาล้อมปลายด้ามไม้ไผ่ โดยให้โคนก้านสูงกว่าหัวตะปูเล็กน้อย แล้วนำเชือกผูกติดกับหัวตะปูไว้มัดรอบก้านมะพร้าวให้แน่นชิดติดกัน

ภูมิปัญญา สาขาศิลปกรรม สาขาศาสนาและประเพณี : การแทงหยวก

งานแทงหยวก คือ การนำเอากาบกล้วยมาทำให้เป็นลวดลายต่างๆ โดยวิธีแทงด้วยมีดแทงหยวกใช้สำหรับการประดับตกแต่งที่เป็นงานชั่วคราว ตัวอย่างเช่น การประดับเบญจรงค์น้ำ ประดับร้านม้าเผาศพ ประดับจิตรกาธาน การแกะสลักหยวกกล้วยนั้นเดิมจะทำในพิธีโกนจุก และงานศพ

สำหรับภาคอีสาน มักมีงานแทงหยวก ในงาน ผาสาทเผิง (ปราสาทผึ้ง) และประดับงานบุญต่างๆ พ่อกำพล ชุ่มไชยสงค์ เป็นผู้ที่มีความสามารถเฉพาะตัว ไม่ต้องเขียนลาย ใช้มีดแหลมทรงกลม ทำขึ้นเอง แงหยวกเป็นรูปต่างๆ โดยได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษ

หยวก คือ ลำต้นกล้วยที่นำมาลอกออกมาเป็นกาบหรือแกนอ่อนของลำต้นกล้วย มีสีขาว งานแทงหยวก มักใช้หยวกหรือกาบกล้วยตานี เพราะมีสีขาวและไม่ลู่ที่จะเปลี่ยนสีเร็วนัก หากไม่มีกล้วยตานีจริง ๆ ก็สามารถใช้กล้วยน้ำว้าก็ได้

นายคำปุ่น ไชยสิทธิ์ ให้ข้อมูลการใช้ประโยชน์ของสัตว์ในท้องถิ่น และข้อมูลทรัพยากรทางวัฒนธรรมและ
ภูมิปัญญา สาขาเกษตรกรรม

สัตว์ที่เลี้ยง คือ หนู เพื่อการอาชีพ เนื่องจากประชาชนนิยมบริโภค ราคาดี อายุสั้น อายุ ๓-๔ เดือน
จำหน่ายได้ ราคาตัวละ ๒๐๐-๒๕๐ บาท พ่อพันธุ์ แม่พันธุ์ จำหน่ายราคาตัวละ ๑๐๐๐ บาท

อาหารเม็ด สำหรับปลาตุ๊ก

สภาพโรงเรือน

ท่อซีเมนต์ ๒ ท่อต่อกัน และเจาะรูท่อใส่ท่อ พีวีซี ให้หนูลอดไปมาได้

ภายในท่อซีเมนต์

นางจันทร์เพ็ญ เข้มทอง ให้ข้อมูลการใช้ประโยชน์ของสัตว์ในท้องถิ่น และข้อมูลทรัพยากรทางวัฒนธรรม และภูมิปัญญา สาขาเกษตรกรรม

สัตว์ที่เลี้ยง คือ ควาย เพื่อการอนุรักษ์ และอาชีพ เป็นควายพันธุ์สวยงาม ราคาหลักแสน ควายเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยน้ำนม เลี้ยงง่าย ปลูกหญ้าเนเปียร์ไว้เลี้ยง และอัดฟางข้าวไว้เพื่อเป็นอาหารช่วงฤดูแล้ง และยังมูลไว้ใช้ในการทำการเกษตรของตนด้วย

ลักษณะควายสวยงาม ลำตัวใหญ่และยาว ขาแข็งแรงทั้ง ๔ ขา และได้สัดส่วนเหมาะสมกับลำตัว

- ส่วนหัว ควรมีหน้าค่อนข้างยาว
- ตา แจ่มใส ตาหวาน เข้าตาใหญ่และแข็งแรง ไม่มีจุดฝ้าและสีผิดปกติ
- จมูก รูจมูกใหญ่ จมูกชุ่มชื้นอยู่เสมอ
- เขา มีขนาดสวยงาม โคนมเขาใหญ่แข็งแรง ปลายเขาเรียวยาว ตอรับกับใบหน้า
- คอ จะต้องอวบใหญ่หนาบึกบึน และตรงคอจะต้องมีลายสร้อย ๒ จุด เหมือนพระจันทร์
- ขา โคนขาใหญ่ ค่อย ๆ เรียวลงสู่ปลายเท้าถึงกีบ
- กีบ ต้องมีอุ้มกีบใหญ่

อก ใหญ่หรือที่เรียกว่ากะโหลกมะพร้าว

- หลัง แบนและกว้าง สันหลังตรง หากสันหลังนูนแหลมเป็นสันเป็นลักษณะไม่ดี
- ท้อง เหมาะสมกับลำตัว ไม่กางหรือบวมโตจนเกินไป ผิวหนังบางและอ่อนนุ่ม เชื่อว่าส่อลักษณะว่าอ่อนส่อนง่าย แต่บางคนชอบหนังหนาเชื่อว่าเลี้ยงง่าย โตเร็ว
- สีผิวหนัง เชื่อว่าควายดำทำงานทนกว่าควายสีเทา
- ขน ยาวและดก โตเร็ว ทนโรค
- หาง โคนหาง เหง้าหางใหญ่ และเรียวลงสู่ปลายหาง ขนหางเป็นพู่ใหญ่
- ฟัน ควายฟันขาวเดิบโตและสุขภาพดีกว่าควายฟันเหลือง
- ขวัญ เกษตรกรยังเชื่อเรื่องขวัญมาก ในบางท้องที่จะไม่ยอมซื้อควายที่มีขวัญไม่ดีเข้าบ้าน ควายทุกตัวจะมีอย่างน้อย ๑ ขวัญ และมีมากที่สุดเท่าที่พบคือ ๙ ขวัญ แต่ชาวนาไทยส่วนใหญ่เชื่อว่าควายมีขวัญทั้งหมด ๓๒ ขวัญ

ลักษณะของควาย

โรงเรือน

ปล่อยแช่น้ำ และเก็บเป็นเวลา

นอกจากนี้ยังเลี้ยงกบ ซึ่งเป็นสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก สำหรับบริโภค

นางวิไลวรรณ ช่างแคน นายจำปาศักดิ์ ทองกลม ม. ๖ และ นางหนูพิศ มีอำนาจ นางละยอง ต้นไทร ม. ๑๔ ให้ข้อมูลการใช้ประโยชน์ของส้วมในท้องถิ่น และข้อมูลทรัพยากรทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา สาขาเกษตรกรรม การปลูกเห็ดฟาง

เนื่องจาก ประชาชนบ้านนาสี หมู่ ๖ และ หมู่ ๑๔ เกินกึ่งหนึ่งของประชากรทั้งหมด ประกอบอาชีพปลูกเห็ดฟาง และมีการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น มานานแล้ว เกษตรกรมักจะรวมกลุ่มกัน เพื่อลงทุนกันซื้อวัสดุ เช่น ขี้มัน ซึ่งต้องซื้อทีละมากๆ เป็นเงินหลายพันบาท

เห็ดฟางเป็นเชื้อราที่มีราคาสูง ราคา ๖๐ บาทต่อกิโลกรัม เมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุน แล้วได้กำไรประมาณเท่าตัว เนื่องจากเห็ดฟางเป็นที่ต้องการตลาดตลอดเวลา ราคาดี คนนิยมบริโภค สามารถผลิตได้ตลอดทั้งปี แต่จะมีปัญหาในช่วงฤดูร้อน ออกดอกยาก ส่วนปัญหาเรื่องโรคไม่มี ได้หัวเชื้อเห็ดไม่ดี ก็จะออกดอกไม่มี

วัสดุอุปกรณ์

บัวรดน้ำ ถังน้ำ

แบบอัดขี้มัน

ฟางข้าว

ขี้มัน

ถังใส่น้ำ

ไถเตรียมดิน

อัดบล็อก ตัดโครงไม้ไผ่

โรยเชื้อ กลุ่มพลาสติก และเห็ดฟาง

ตัดไย

นายฉวี ไหวพริบ ให้ข้อมูลทรัพยากรทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา สาขาศาสนา ประเพณี พิธีกรรม

ประเพณีบายศรีสู่ขวัญใช้เครื่องเซ่นขวัญที่เรียกว่า บายศรี ทำด้วยใบตอง รูปคล้ายกระทงเป็นชั้นๆ มีขนาดใหญ่ เล็กสอปขึ้นไปตามลำดับ เป็น ๓ ชั้น ๕ ชั้น ๗ ชั้น หรือ ๙ ชั้น มีเสาปักตรงกลางเป็นแกน มีเครื่องสังเวียงวางอยู่ในบายศรี

นายบุญนาค พรรณรังษี ให้ข้อมูลทรัพยากรทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญา สาขาศาสนา ประเพณี พิธีกรรม

พิธีทำบุญขึ้นบ้านใหม่ เมื่อถึงเวลา พ่อพราหมณ์ ใส่ชุดสีขาว สพายย่าม ถือไม้เท้าและกั้งร่ม นำขบวนเจ้าของบ้าน ลูก หลาน และแขกแห่รอบบ้านทักษิณาวีฏ ตามขบวนด้วยหาบเงิน หาบทอง เจ้าบ้านเชิญพระพุทธรูปประจำบ้าน นำหน้า บางคนถือเสื่อ หมอน และผลหมากรากไม้ ตามขบวนด้วยความสนุกสนาน ตามด้วยเสียงโห่ร้องกันเป็นระยะๆ

